

Перегінчук У. Д.,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

ЖАНРОВА КЛАСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті розглянуто питання жанрової класифікації економічного дискурсу. Зроблено спробу встановити типологію дискурсу та місце економічного дискурсу в ній, проаналізовано функціональну класифікацію текстів економічного дискурсу; виділено та охарактеризовано жанри англійського економічного дискурсу.

Ключові слова: дискурс, структура дискурсу, жанри економічного дискурсу, функціональна класифікація економічного дискурсу, мова для спеціального вжитку.

У статті рассмотрен вопрос жанровой классификации экономического дискурса. Предпринята попытка определить типологию дискурса и место экономического дискурса в ней, проанализировать функциональную классификацию текстов экономического дискурса и выделить жанры экономического дискурса.

Ключевые слова: дискурс, структура дискурса, жанры экономического дискурса, функциональная классификация текстов, язык для специальных целей.

The article examines the genre classification of economic discourse. An attempt is made to determine the discourse typology and the place of economic discourse in it. The analysis of the functional text classification of economic discourse is undertaken; the characteristic features of the genres of English economic discourse are defined.

Key words: discourse, discourse structure, genres of economic discourse, functional classification of economic discourse, LSP.

Питання структури, семантики, прагматики та функціональної семантики дискурсу постійно знаходяться у фокусі сучасного мовознавства (Н. Д. Арутюнова (1981), Дж. Батлер (2000), Т. В. Грошко (2011), В. О. Звєгінцев (1973), М. Халідей (1979), О. С. Кубрякова (2001), В. В. Михайленко (2011), О. М. Мороховський (1989), Т. В. Черненко (2010)). Деякі аспекти функціональної класифікації текстів економічного дискурсу були розглянуті у роботах О. С. Кубрякової (2001), О. О. Акулової (2008). Проте, на сьогодні поза увагою дослідників усе ще залишається ціла низка невисвітлених, хоча й лінгвістично релевантних параметрів фахового (економічного) дискурсу, таких як його структурна організація та жанрова класифікація дискурсу.

Мета даної розвідки полягає у вирішенні та класифікації жанрів економічного дискурсу в англійській мові для виявлення їх типологічних та відмінних рис, що сприятиме розробці лінгвістичних основ формування іншомовної комунікативної компетенції в області професійного спілкування спеціалістів економічного профілю. Для розв'язання поставленої мети сформулюємо такі завдання:

- а) визначити поняття економічного дискурсу і його місце в типології дискурсу;
- б) встановити диференційні риси економічного дискурсу;
- в) дослідити принципи існуючих жанрової класифікації економічного дискурсу;

Актуальність нашої праці зумовлена необхідністю розробки жанрових моделей економічного дискурсу для подальшого коректного породження та об'єктивної інтерпретації різних видів англомовного економічного дискурсу. Лінгвісти (О. О. Акулова, О. С. Кубрякова, Н. А. Нечаєва) відзначають, що науковий текст представляє певні труднощі щодо його типологічного опису, оскільки він відрізняється варіабельністю з точки зору об'єму, тематики і змістової складності, структурної організації, мовних особливостей та жанрових характеристик.

У сучасній лінгвістиці поняття дискурсу трактується лінгвістами неоднозначно (О. С. Кубрякова, Н. Д. Арутюнова, О. І. Мороховський та ін.). Для робочого визначення дискурсу всі існуючі підходи можна звести до наступних: когнітивний (О. С. Кубрякова (2001), Є. О. Селіванова (2002)), лінгвокультурологічний (М. Л. Макаров (2003), З. Д. Попова (2007), Ю. С. Степанов (1995)), соціологічний (Г. Г. Почепцов (1998), М. Фуко (2003)), логічний (Л. Вітгенштейн (1994), П. Грайс (1985), Дж. Остін (1986), П. Ф. Стросон (1986), Дж. Сьорль (1986)), та лінгвістичний (В. О. Звєгінцев (1976), О. І. Мороховський (1989), Б. Палек (1978)).

Теорія дискурсу як прагматизованої форми тексту бере свій початок із концепції Е. Бенвеніста, який розмежував план дискурсу (discours) – мовлення, яке належить людині, яка говорить, і план оповідання (resit). Під дискурсом Е. Бенвеніст розуміє “всіляке висловлювання, яке зумовлює наявність комунікантів: адресата, адресанта, а також наміри адресанта певним чином впливати на адресата” [7, с. 26].

О. С. Кубрякова вважає дискурс когнітивним процесом, пов'язаним з творенням мовленнєвої поведінки [5, с. 58]. О. І. Мороховський розглядає дискурс як послідовність взаємозв'язаних висловлювань, об'єднаних спільністю цільового завдання [6, с. 75]. Б. Палек вважає, що дискурс – це мовленнєве утворення, одиниця вищого, ніж речення, рівня [5, с. 63]. На думку Н. Д. Арутюнової, дискурс – це складна комунікативна подія [7, с. 25]. Г. Почепцов тлумачить дискурс як соціолінгвістичну структуру, яка створюється адресатом у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях [1, с. 134]. З вищенаведених визначень ми можемо вивести власне визначення дискурсу, а саме дискурс – це комунікативна подія, що обумовлюється комунікативним взаємозв'язком між мовцем та слухачем і передбачається мовленнєвою поведінкою останніх.

Кожен із вищезгаданих підходів, безперечно, сприяє всебічному аналізу, опису і осмисленню соціолінгвістичного феномена дискурсу, який все більше набуває міждисциплінарного статусу і стає об'єктом новітніх теоретичних напрямків та наукових дисциплін – теорії дискурсу, дискурс-аналізу, дискурсивної лінгвістики.

Наведені підходи вивчення поняття дискурсу зумовлюють різноманітність класифікацій його типів. Так, Т. В. Грошко [6, с. 394] вважає, що на основі комунікативного принципу, фундатором якого є Т. ван Дейк, реалізуються аргументативний (переговори, обмін думками), конфліктний (лайка, сварка, бійка тощо) та гармонійний (унісон) види дискурсу. За соціально-ситуативним параметром (сфери функціонування) виділяють такі підтипи

інституційного дискурсу, як політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, електронний (інтернет-дискурс), медійний дискурс (за собів масової інформації) [4, с. 84]

Класифікацію дискурсу з урахуванням двох основних факторів – сфер функціонування та характеру комунікації – запропонувала А. В. Белова: академічний, бізнес-дискурс, дипломатичний, педагогічний, рекламний, релігійний, риторичний, сімейного спілкування, медичний, юридичний. За характером комунікації – спонтанний, підготовлений, офіційний, неофіційний, чоловічий, жіночий, дитячий, дискурс підлітків, людей похилого віку, аргументативний, конфліктний, лайливий [1, с. 12].

Г. Г. Почепцов виокремлює теле- і радіодискурси, газетний, театральний, кінодискурс, літературний дискурс, дискурс у сфері публік рілейшнз (ПР), рекламний дискурс, політичний, релігійний (фідеїстичний) дискурси.

Отже, як бачимо, у лінгвістиці досі немає однастайності щодо визначення дискурсу та його типів. Систематизація видів дискурсу залежить від підходів та методів аналізу. Проаналізувавши вищенаведені типологічні класифікації, ми пропонуємо наступну будову дискурсу, яка допоможе нам встановити місце економічного дискурсу в загальній структурі:

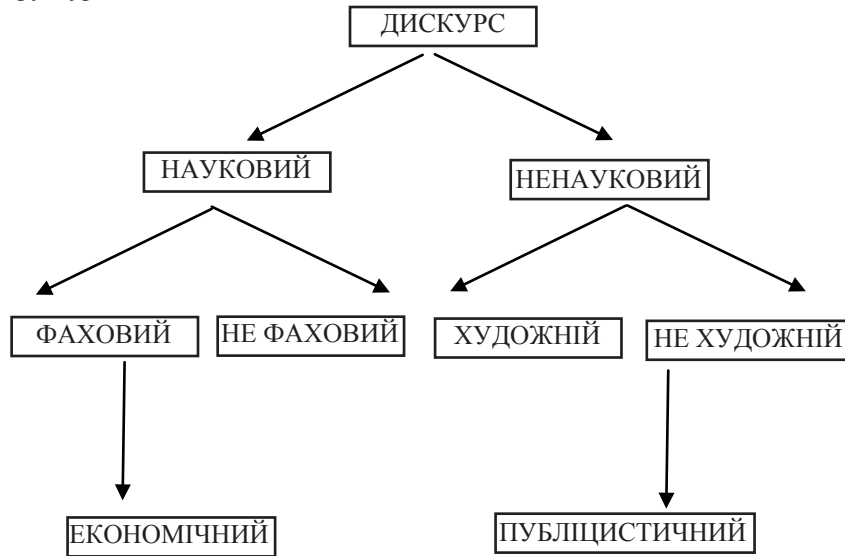


Схема 1. Структура дискурсу [6, с.418]

На основі принципу адресованості у даній схемі ми виділили два типи дискурсу – науковий та ненауковий [пор.: 2; 3; 8] Перший вид (науковий [1; 7]) ми поділяємо на фаховий та нефаховий. До фахового [3; 5] дискурсу відноситься економічний, який лежить в основі нашого дослідження.

О.О. Акулова пропонує функціональну класифікацію текстів економічного дискурсу, яка базується на тому, що головною диференційною ознакою при виділенні певного класу текстів є їхня основна функція, тобто комунікативне призначення у здійсненні зв'язків між адресантом та адресатом:

- 1) наукові економічні тексти;
- 2) тексти професійної економічної діяльності;
- 3) навчальні економічні тексти;
- 4) тексти непрофесійної економічної діяльності.

Навчальні економічні тексти і тексти спеціальної економічної комунікації (наукової та професійної) розрізняються за функцією, сферою застосування, характером адресації і відповідно до своїх комунікативно-прагматичних і структурно-семантичних характеристик [2, с. 9-10].

Фаховий (економічний) дискурс використовується для породження економічних документів, звітів тощо. Т. В. Черненко розглядає фаховий (економічний) дискурс як когнітивний процес представників певної (економічної) сфери, який реалізується сторонами у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях [6, с. 412]. Такий мовний реєстр характеризується вживанням термінів та розкриттям їхнього змісту, специфічною побудовою дискурсу, де переважають логічні, причиново-наслідкові відношення між конструкціями [3, с. 53]. На нашу думку, ще однією характерною рисою економічного дискурсу є його цілісність, тобто всі його поняття об'єднані у лексико-семантичне поле зі спільним компонентом “economy”.

В англійській лексико-семантичне поле (lexicalsemanticfield) або лексичне поле є сукупністю споріднених слів і виразів у систему, яка показує їхні зв'язки один з одним [6, с. 419], наприклад, такі лексеми, як *liability, debt, balance sheet, equity* належать до лексико-семантичного поля, об'єданого спільним компонентом “economy”, наприклад:

– *balance sheet* – in economics a statement of the assets, liabilities, and capital of a business or other organization at a particular point in time, detailing the balance of income and expenditure over the preceding period [11, с.31];

– *budget* – (economy) the money that is available to an organization or person, or a plan of how it will be spent [11, с. 40].

Лексико-семантичне поле іменників зі спільним компонентом “economy” включає декілька лексико-семантичних груп таких, як: *saving, economic system, economy, thriftiness* та ін. У свою чергу лексико-семантична група складається з семантичних рядів, наприклад: *saving (economy of scale, action, retrenchment, curtailment)* [6, с. 418].

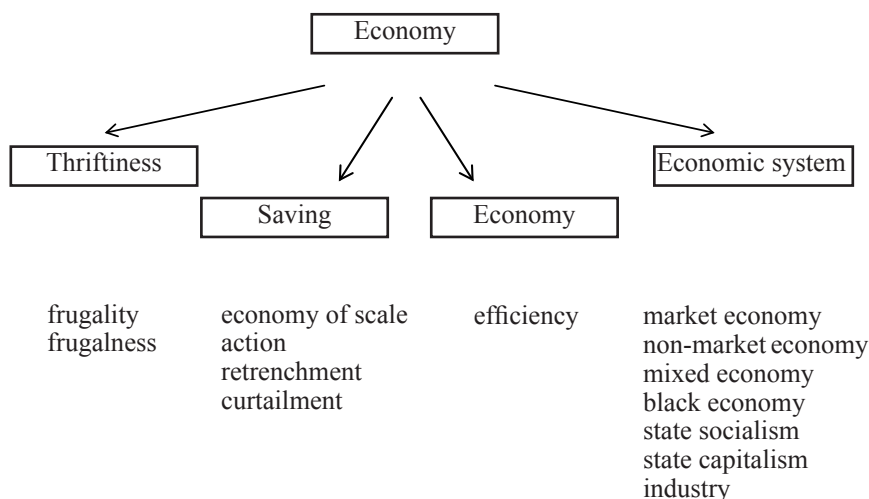


Схема 2. Відношення ЛСГ у межах семантичного поля “economy” [6, с.419]

Наведене поле семантизує концептосферу “economy”, де лексема “economy” є доміантною в англійській мові, що було доведено нами у процесі дефініційного аналізу.

1-ше коло: Найчастотнішими в групі виявилися такі номінації: *the economic system; the careful use of money, time.*

2-ге коло: Друге коло включає номінації: *economies of scale.*

3-тє коло: У третьому колі знаходяться такі номінації: *the ability of a country to generate wealth; the cheapest seats; the smallest number of words or movements.*

4-те коло: До четвертого кола віднесено: *a country’s business, industry, and trade; the state of a country or region; the management of household or private affairs; the mode of operation.*

Отже, економічний дискурс можна охарактеризувати як цільові висловлювання, насичені складною та специфічною термінологією, яка потребує володіння відповідними знаннями та мовленнєвою діяльністю економічної сфери [2, с. 5].

Б. Рінгел розрізняє наступні сфери дискурсу: аналіз ринку (*analyzing markets*), аналіз поведінки та прийняття рішення (*analyzing behavior and decision-making*), аналіз урядової та громадської політики (*analyzing government and public policy*) [13, с. 143]. Аналіз ринку включає обговорення злиття компаній, прийняття цінових рішень та інші ділові операції.

Наступною сферою економічного дискурсу, на думку Б. Рінгела, є аналіз поведінки та прийняття рішення. Біхевіористська економіка стає все більш розвиненим підрозділом економічної культури і розглядає питання, яким чином та чому ми робимо той чи інший вибір. Адже саме вибір має значний вплив на наше здоров’я, щастя і на те, як ми витрачаємо наші гроші [13, с. 145].

Аналіз урядової та громадської політики є, як вважає Б. Рінгел, найпоширенішим типом дискурсу. Ця сфера економічного дискурсу зосереджується на проблемах оподаткування, наданні фінансової допомоги, створенні робочих місць та ін. [13, с. 147].

П. Бьотке і Т. Ковен виділяють наступні типи дискурсу: технічна економіка (*technical economics*) – дискурс фахових журналів; політична економіка (*policy economics*) – дискурс видань урядових установ; громадська інтелектуальна економіка (*public intellectual economics*) – дискурс газет, журналів, радіо та телебачення [10, с. 95-99].

На основі наведених вище класифікацій ми спробуємо вивести жанри наукового економічного дискурсу, вивчення яких базується на вивченні основних напрямів економіки:

– економіка підприємства, яка вивчає види підприємств, аналіз затрат на виробництво, аналіз оборотних коштів на підприємстві, аналіз показників ліквідності підприємства, аналіз прибутку підприємств в умовах перехідної економіки, аналіз стану і використання основних фондів підприємства, аналіз та оцінка фінансової звітності суб’єктів господарювання, аналіз фінансового стану підприємств, аналіз чистого прибутку, баланс підприємства, банкрутство підприємства;

– основи маркетингу (комплексна система керування діяльністю підприємства по розробці, виробництву і збуту продукції на основі дослідження ринку й активного впливу на формування попиту.);

– бухгалтерський облік, основним завданням якого є формування повної і достовірної інформації про діяльність організації і її майнове положення, необхідною внутрішнім користувачам бухгалтерської звітності;

– менеджмент, який вивчає раціональний спосіб управління діловими організаціями;

– гроші та кредит (відомості про теоретичні аспекти щодо сутності та функцій таких категорій, як “гроші”, “кредит”; зміст основних теорій грошей, поняття про грошовий обіг, грошові потоки, грошовий ринок.)

– міжнародна економіка, предметом вивчення якої є: закономірності функціонування і розвитку в міжнародному масштабі ринкової системи організації господарського життя; інституційна структура регулювання міжнародної економіки.

– фінанси (система економічних відносин між державою, юридичними та фізичними особами, щодо акумуляції та використання грошових засобів).

На відміну від інших класифікацій, які базуються на аналізі сфер економічного дискурсу (Б. Рінгел), на прогрі економічної науки (П. Бьотке, Т. Ковен) функціональній класифікації економічних текстів (О. О. Акулова),

на нашу думку, така класифікація економічного дискурсу відображає диференційні ознаки різних типів економічних текстів, які характеризують ту чи іншу сферу економічного дискурсу. Наведені вище жанри економічного дискурсу відобразимо у схемі:

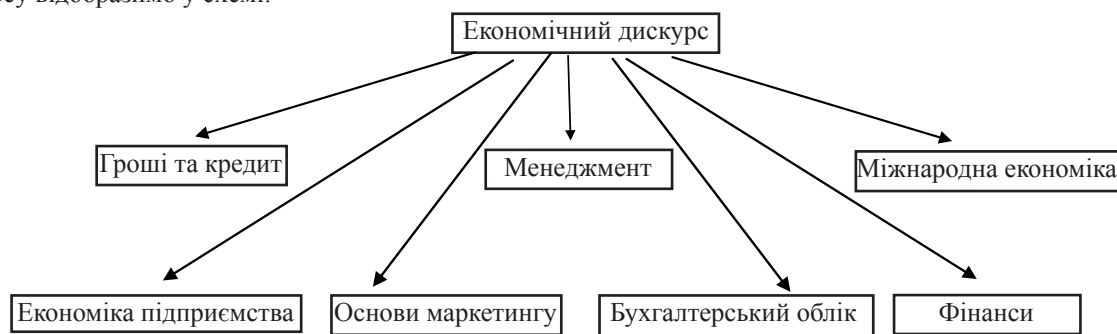


Схема 3. Жанрова класифікація економічного дискурсу

Кожному із наведених жанрів притаманна наявність особливих граматичних, морфологічних і синтаксичних структур, які не фігурують в будь-яких інших мовних підсистемах. А також специфічною ознакою спеціальної мови є особливі лексичні засоби, які не зустрічаються за їх межами [4, с. 8]. Наприклад: *merger –[countable] the joining together of two or more companies or organizations to form one larger one* [11, p. 304].

Отже, у результаті аналізу існуючих типів та жанрів економічного дискурсу нами було розроблено більш повну жанрову класифікацію економічного дискурсу: економіка підприємства, економіка промисловості, економічна статистика, основи маркетингу, бухгалтерський облік, менеджмент, гроші та кредит, міжнародна економіка, регіональна економіка, торгівля, фінанси. Дана класифікація економічного дискурсу зумовлена тим, що ці жанри поєднані між собою спільним компонентом лексико-семантичного поля “*economy*”. Проте спеціальній мові кожного із даних жанрів характерні лексичні особливості, що відрізняють їх одне від одного. Такі лексичні одиниці, як *deposit* та *demand*, можуть бути прикладом лексичних відмінностей відповідно між жанрами “Гроші та кредит” та “Маркетинг”.

Література:

1. Азнаурова Э. С. Прагматика текстов различных функциональных стилей / Э. С. Азнаурова. – М.: Наука, 1987. – 200 с.
2. Акулова О. О. Типологические характеристики англоязычных учебных экономических текстов : автореф. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / О. О. Акулова. – Санкт-Петербург, 2008. – 22 с.
3. Беженар І. В., Львова Н. Л. О макроструктуре научного текста / І. В. Беженар, Н. Л. Львова // Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції “Нові підходи до філології у вищій школі”. – Мелітополь: Мелітопольський державний університет. – 1996. – С. 53-54.
4. Калугина Ю. Е. Сопоставительный анализ лексики словообразовательного гнезда с корнем “эконом-” в английском и русском языках : автореф. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Ю. Е. Калугина. – М., 2006. – 24 с.
5. Колегаева И. Текст как единица научной и художественной коммуникации / И. Колегаева. – Одесса : Редакционно-издательский отдел областного управления по печати, 1991. – 122 с.
6. Методологія, методи та інструментарій фінансово-економічного та організаційно-правового регулювання відтворювальних процесів за інноваційно-інвестиційною моделлю: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24-25 лист. 2011 р. / М-во фінансів України, Буковинська державна фінансова академія. – Чернівці: БДФА, 2011. – 428 с.
7. Михайленко В. В. Про семантичну динаміку дискурсу / В. В. Михайленко // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес: Матеріали Міжнародної наукової конференції, 24-25 листопада 2004 року. – Чернівці : Рута, 2004. – С. 185-186.
8. Нечаева Н. А. Система единиц, специальной номинации в научном тексте (на примере французских экономических текстов) : автореф. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02. 05 “Романские языки” / Н. А. Нечаева. – Москва, 2010. – 35 с.
9. Юрьева Е. В. Английские субстантивно-субстантивные словосочетания в стилевой дифференциации языка : автореф. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Е. В. Юрьева. – Москва, 2009. – 33 с.
10. Boettke P., Cowen T. Progress in Economic Discourse? / Peter Boettke, Tyler Cowen // The Quarterly Journal of Economics. – 2010. – Vol. 122. – № 1. – P. 95-99.
11. Longman Dictionary of Language Teaching And Applied Linguistics [Richards Jack C., Platt John, Platt Heidi (Edt)]. – Harlow: Longman, 1992. – 423 p.
12. Mullaly R. Structural social work: Ideology, theory, and practice / Mullaly R. – OUP, 1997. – P. 154.
13. Ringel B. H. Economic Discourse: What you Need to Know and Why you Need to Care / B. H. Ringel // The Quarterly Journal of Economics. – 2011. – Vol. 126. – № 2. – P. 143-152.